

Den Nya Valfärden vill med sin kampanj *Ge de arbetslösa en chans* – halvera arbetsgivaravgifterna lyfta fram problemen med arbetslösheten. *Ole, dole, arbetslös* är en del av kampanjen.

Officiell statistik döljer många grupper av arbetslösa. De kallas för *heltidsstudenter som sökt arbete, latent arbetsökande*, med mera. Denna rapport undersöker den verkliga arbetslösheten bland ungdomar i åldern 16-24 år. Syftet är att ge en realistisk bild av sysselsättningen i Sverige.

Esra Karakaya är 23 år och civilekonom från Handelshögskolan.

den
nya
välfärden

Box 5625, 114 86 Stockholm www.dnv.se
Tel 08-545 038 11 Fax 08-611 35 62 info@dnv.se

Ole, dole, arbetslös

– nästan 3 av 10 ungdomar 16-24 år saknar jobb

ESRA KARAKAYA

Förord

Det fanns en tid när arbetslösheten i Sverige låg kring ett par, tre procent. När den kröp upp mot fyra procent tyckte man det var skrämmande.

Nu är det annat som gäller. Officiell statistik påstår att arbetslösheten ligger strax över fem procent. Den korrekta siffran är snarare 17 procent, vilket Den Nya Välfärden visat i en annan skrift av Esra Karakaya. När det gäller ungdomar är den officiella siffran 11 procent. Av den här skriften framgår att det i verkligheten handlar om minst 28 procents arbetslöshet för ungdomar.

Bara det är förskräckligt.

Men två saker är ännu mer förskräckliga. För det första stiger arbetslösheten. Inför valet 2002 lovade Göran Persson att ungdomsarbetslösheten skulle halveras. I stället ökade den med 30 procent. För det andra har inget av de

politiska blocken hittills visat upp någon plan för att komma till rätta med problemet.

Problemet ligger nämligen i att Sveriges arbetsgivare inte vill anställa fler. Efterfrågan på arbetskraft är för liten.

Politikens uppgift borde vara att öka företagens efterfrågan på arbetskraft. Men den uppgiften verkar ingen ha tagit sig.

Stockholm i april 2006

Patrik Engellau

Ordförande Den Nya Valfärden

Korta fakta om ungdomsarbetslösheten

- Nästan 3 av 10 ungdomar i arbetskraften är arbetslös:

Ungdomar	Officiell Statistik (%)	Verklig arbetslöshet (%)
16-19 år	10,1	30,4
20-24 år	11,3	26,9
16-24 år	10,9	27,9

- Två tredjedelar av de arbetslösa ungdomarna är undangömda i officiell statistik, under rubriker som förtidspensionär, sjukskriven, i arbetsmarknadsåtgärd, latent arbetssökande med mera.

Inledning

Många hävdar att den verkliga arbetslösheten i Sverige är betydligt högre än vad som anges i den officiella statistiken. I rapporten ”Fakta om arbetslösheten” från 2006 räknar jag ut att den reella arbetslösheten är 16,5 procent för hela den arbetsföra befolkningen.¹ Denna siffra stämmer överens med resultaten av ett antal andra studier där delvis andra metoder använts för att räkna ut arbetslösheten.² Det visar sig också att den reella arbetslösheten har ökat markant sedan 2003.

¹ Karakaya, Esra (2006), ”Fakta om arbetslösheten”, Den Nya Valfärden.

² Se Edling, Jan (2005), ”Alla behövs - Blott arbetsmarknadspolitik skapar inga nya jobb”, som kommer fram till att personer som fick ersättning för arbetslöshet och ohälsa, en närbesläktad siffra till arbetslösheten, utgjorde 19,7 procent av den arbetsföra befolkningen 2004. Edlings siffra anses närbesläktad till arbetslöshetssiffran eftersom Edling i sin rapport visar att sambandet mellan öppen arbetslöshet och ohälsa, det vill säga förtidspension och sjukskrivning, i Sveriges olika regioner är hög. Se även Svenskt Näringsliv (2006), ”Utanförskap och arbetslöshet - en exkluderande arbetsmarknad!”, som räknar ut att arbetslösheten var 16,6 procent av befolkningen 16-64 i januari 2006 och Jakobsson, U., Herin, J. & Rydeman, A. (2006), ”Ge de arbetslösa en chans - 150 000 nya jobb genom halverade arbetsgivaravgifter”, som redovisar en arbetslöshetssiffra på 17-18 procent.

Hur ser då arbetslösheten ut bland ungdomar? Om de dolt arbetslösa är så många att de höjer arbetslöshetssiffran med 10-15 procentenheter för hela den arbetsföra befolkningen, vad är då motsvarande siffra för ungdomarna?

Enligt SCBs statistik för december 2005 var arbetslösheten 10,1 procent för ungdomar 16-19 år, 11,3 procent för gruppen 20-24 år och 10,9 procent för hela gruppen 16-24 år.³ Men centerledaren Maud Olofsson skrev på DN Debatt i februari 2006 att ungdomsarbetslösheten uppgick till 19,2 procent.⁴

Att SCB kommer fram till så låga siffror för arbetslösheten beror på att myndigheten tillämpar en mycket snäv definition av begreppet. Som arbetslösa räknas bara de som är öppet arbetslösa, inte de som studerar men sökt arbete och inte de som ingår i arbetsmarknadsåtgärder. Därmed hamnar stora grupper arbetslösa utanför den officiella statistiken, till exempel ungdomar som studerar för att de

³ SCB Arbetskraftsundersökning (AKU), december 2005.

⁴ Olofsson, M. (2006), "Slopa las för unga", DN Debatt, 3 februari.

inte kan hitta jobb eller unga som är sjukskrivna eller förtidspensionerade.⁵

I rapporten redovisas de dolt arbetslösa och beräknas gruppernas storlek. På det viset kan man komma fram till en rimligare bild av arbetslösheten än den officiella.

Åldersgruppsindelning

I den här rapporten undersöks arbetslösheten i två åldersgrupper, ungdomar 16-19 år respektive 20-24 år. Det är viktigt att undersöka dessa grupper separat eftersom de skiljer sig åt i vissa grundläggande avseenden. I åldersgruppen 16-19 år är den största andelen ungdomar gymnasieelever medan åldersgruppen 20-24 år är mer blandad. Det är över huvudtaget svårt att uppskatta den totala arbetslösheten i Sverige men arbetslösheten i åldersgruppen 16-19 år är extra svår att undersöka. Viss

⁵ Idag kallas förtidspension för sjuk/aktivitetsersättning, i denna rapport kommer genomgående det gamla och mer välkända begreppet förtidspension att användas.

statistik är nämligen mer osäker för åldersgruppen 16-19 år medan den för andra åldersgrupper i större utsträckning representerar verkligheten. Det är statistik som bygger på svar från individer som intervjuats för SCBs arbetskraftsundersökningar och inte på registerbaserad data. Ett exempel på sådan statistik är siffran för latent arbetssökande som för gruppen 16-19 år är alldeles för stor för att kunna representera en realistisk arbetslöshet. I nästa avsnitt utvecklas detta resonemang.

Officiell statistik

Som bakgrund till rapporten sammanfattas först resonemanget bakom SCBs statistik.

SCB

Arbetslösa brukar definieras som människor som sökt arbete men inte hittat något. De arbetslösa och de arbetande utgör tillsammans arbetskraften. De som inte vill arbeta, de

som inte kan arbeta och de som vill arbeta men inte aktivt har sökt ett arbete anses vara utanför arbetskraften. Dessa kan vara studenter, hemarbetande, pensionärer etc. Arbetslösheten i ett land definieras som arbetslösa som andel av arbetskraften.

Efter ett regeringsbeslut räknar SCB inte arbetslösa heltidsstuderande till de arbetslösa, trots att International Labour Organisation (ILO) rekommenderar att de ingår. Genom att utesluta dessa ungdomar ur arbetskraften snyggas SCB till arbetslöshetsstatistiken. Heltidsstudenter som sökt arbete buntas ihop med personer som anger att de vill och kan arbeta men inte har sökt jobb, hädanefter kallade ”velat och kunnat arbeta”. Tillsammans utgör dessa två kategorier gruppen ”latent arbetssökande” i SCBs statistik. De latent arbetssökande anses i officiell statistik stå utanför arbetskraften.

I den här rapporten kommer heltidsstudenter som sökt arbete genomgående behandlas som arbetslösa. Dock används medelvärdet för perioden september-november

2005 istället för siffran för december 2005. Detta görs för att rensa för de studenter som endast sökt feriearbete. I december 2005 var antalet heltidsstudenter som sökt arbete 31 200 personer i gruppen 16-19 år och 20 100 i gruppen 20-24 år. Medelvärdena för perioden september-november 2005 var 23 600 respektive 17 600 personer.

Gruppen ”velat och kunnat”, 46 900 ungdomar i åldern 16-19 år, utgör 10 procent av befolkningen 16-19 år. Som ovan nämnts är statistiken för denna grupp baserad på intervjupersonernas egna svar och inte på några officiella register eller data. Därför representerar siffran inte nödvändigtvis arbetslösa ungdomar. Många av dem som uppger att de velat och kunnat arbeta under undersökningsveckan kan helt enkelt vara studenter som skulle kunna tänka sig att arbeta extra ibland utan att för den sakens skull ha sökt ett arbete. I den här rapporten antas för försiktighets skull att dessa ungdomar i åldern 16-19 år inte är arbetslösa.

För gruppen 20-24 år utgör gruppen ”velat och kunnat” 2,6 procent av befolkningen. Det ter sig mer troligt att denna grupp av latent arbetssökande, jämfört med samma grupp i åldern 16-19 år, verkligen är arbetslösa. I denna rapport räknas de därför in i arbetslösheten bland ungdomar 20-24 år.

Arbetslösa studenter och andra latent arbetssökande är inte den enda gruppen av arbetslösa som göms undan i statistiken. Sverige har en mer aktiv arbetsmarknadspolitik än i andra länder och antalet personer i arbetsmarknadsåtgärder växer för varje år. I dag är 23 300 personer i åldern 18-24 år aktiva inom arbetsmarknadsåtgärder. Dessa räknas inte som arbetslösa. I stället räknas en tiondel av dessa som sysselsatta och resten som studerande utanför arbetskraften.⁶

⁶ I december 2005 var 23 329 ungdomar 18-24 år aktiva i arbetsmarknadsåtgärder, av dessa var cirka 2 300 aktiva i åtgärder som av SCB klassas som sysselsättning: friårsledighet, sysselsättning i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen bristyrkesutbildning, allmänt anställningsstöd, förstärkt anställningsstöd, särskilt anställningsstöd, offentligt tillfälligt arbete (OTA), resursarbeten i offentlig verksamhet och stöd till start av näringsverksamhet. Resterande 21 000 personer klassas som i utbildning och är därför utanför arbetskraften i den officiella

Även de som är undersysselsatta räknas här med i arbetslösheten. Undersysselsatta är personer som har ett arbete men arbetar mindre än de skulle vilja. Dessa räknas om till heltidsekvivalenter.

Vidare finns en stor grupp ungdomar som har slutat leta efter jobb. De är i stället sjukskrivna eller förtidspensionärer.

Sammanfattningsvis redovisar den officiella statistiken en grov underskattning av den riktiga ungdomsarbetslösheten i Sverige. Nästa avsnitt försöker ge en mer korrekt bild.

Undersökning av den reella arbetslösheten

I detta avsnitt redovisas de grupper som rimligen bör ingå i arbetslösheten och beräknas gruppernas storlek. Siffrorna bygger naturligtvis på skattningar men de antaganden som

statistiken. Dessa 21 000 utgör möjligen en del av de latent arbetssökande (velat och kunnat arbeta samt heltidsstudenter som sökt arbete), men ingen utförlig information finns om detta. För att utesluta risken för dubbelräkning antar jag i denna rapport att denna grupp ingår i latent arbetssökande.

görs är försiktiga. För övrigt är det viktigt att trots den osäkerhet som råder kring den riktiga arbetslösheten ändå göra en ansats att belysa storleksordningen på ungdomsarbetslösheten i Sverige.

Det visar sig att den totala arbetslösheten bland ungdomar 16-19 år är 30,4 procent, bland ungdomar 20-24 år 26,9 procent och för hela gruppen 16-24 år är den 27,9 procent av arbetskraften.

Gruppen 16-19 år

DECEMBER 2005		
	Antal (1000 ¹)	Andel av befolkningen (%)
Befolkning 16-19 år	467,7	100,0
Öppen arbetslöshet	13,0	2,8
Arbetsmarknadsåtgärder som klassas som sysselsättning	0,7	0,1
Heltidsstudenter som sökt arbete ²⁾	23,6	5,0
Handikappåtgärder	0,6	0,1
Undersysselsatta ³⁾	7,5	1,6
Förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl ³⁾	1,0	0,2
Sjukskrivna av arbetsmarknadsskäl	0,2	0,1
Total arbetslöshet	46,6	10,0
Arbetskraftsjustering:		
Arbetskraft	128,9	27,6
Tillägg: heltidsstuderande som sökt arbete och förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl	24,5	5,2
Justerad arbetskraft	153,4	32,8
Total arbetslöshet/Justerad arbetskraft (%)	30,4	
²⁾ Medelvärde för september-november 2005.		
³⁾ Heltidsekvivalenter		

Källa: Egen bearbetning av data ifrån SCB, AMS och Försäkringskassan.

Tabell 1 Total arbetslöshet, antal och i procent av befolkningen 16-19 år.

Tabell 1 visar en genomgång av de olika grupper i åldrarna 16-19 år som ingår i den reella arbetslösheten. Förutom de 13 000 öppet arbetslösa ingår 700 ungdomar i arbetsmarknadsåtgärder som räknas som sysselsättning, 23 600 heltidsstudenter som sökt arbete, 600 unga i

handikappåtgärder, samt 7 500 undersysselsatta.⁷ Dessutom adderas 1 000 förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl och 200 sjukskrivna av arbetsmarknadsskäl. Avsnittet om förtidspension och sjukskrivning av unga nedan redogör för antagandena bakom dessa siffror.

Noteras bör att antalet undersysselsatta som redovisats, 7 500 personer, är heltidsekvivalenter och att det egentligen är fler personer som berörs av problemet. Under december 2005 var 19 300 ungdomar 16-19 år undersysselsatta.

⁷ AMS redovisar statistik på arbetsmarknadsåtgärder och handikappåtgärder för hela gruppen 18-24 år. Under december 2005 var 2 400 ungdomar 18-24 år aktiva i arbetsmarknadsåtgärder och 2 200 ungdomar i samma ålder var aktiva i handikappåtgärder. Här har antagits att ungdomar i de olika åldrarna är jämt fördelade i dessa åtgärder och har därför antagits att två sjundedelar respektive fem sjundedelar av ungdomarna i arbetsmarknadsåtgärder och handikappåtgärder är 18-19 år respektive 20-24 år.

Gruppen 20-24 år

DECEMBER 2005		
	Antal (1000)	Andel av befolkningen (%)
Befolkning 20-24 år	526,0	100,0
Öppen arbetslöshet	38,0	7,2
Arbetsmarknadsåtgärder som klassas som sysselsättning	1,7	0,3
Heltidsstudenter som sökt arbete *)	17,6	3,3
Personer som velat och kunnat arbeta	13,5	2,6
Handikappåtgärder	1,6	0,3
Undersysselsatta *)	20,0	3,8
Förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl *)	4,4	0,8
Sjukskrivna av arbetsmarknadsskäl	3,6	0,7
Total arbetslöshet	100,3	19,1
Arbetskraftsjustering:		
Arbetskraft	337,6	64,2
Tillägg: Latent arbetsökande och förtidspensionerade av arbetsmarknadsskäl	35,5	6,7
Justerad arbetskraft	373,1	70,9
Total arbetslöshet/Justerad arbetskraft (%)	26,9	
*) Medelvärde för september-november 2005.		
*) Heltidsekvivalenter		

Källa: Egen bearbetning av data ifrån AMS, SCB och Försäkringskassan.

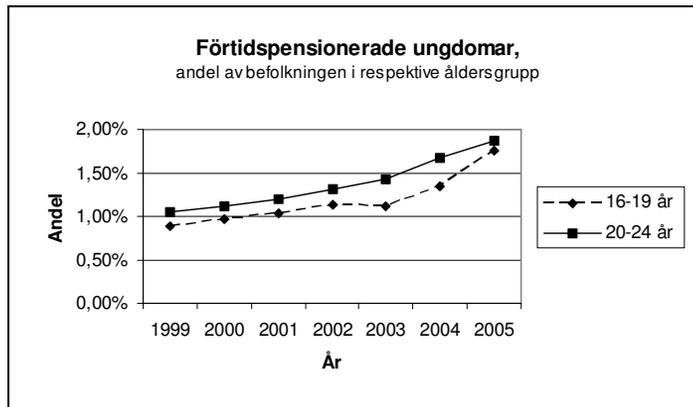
Tabell 2 Total arbetslöshet, antal och i procent av befolkningen 20-24 år.

Tabell 2 visar sammansättningen av de arbetslösa i åldrarna 20-24 år. Förutom de 38 000 öppet arbetslösa, återfanns i december 2005 1 700 personer i arbetsmarknadsåtgärder, 17 600 heltidsstudenter som sökt arbete, 1 600 i handikappåtgärder, 13 500 ungdomar som velat och kunnat

arbeta, samt 20 000 undersysselsatta. Även här bör noteras att antalet undersysselsatta som redovisats, 20 000 personer, är heltidsekvivalenter och att det egentligen är fler personer som berörs av problemet. Under december 2005 var 48 800 ungdomar i åldrarna 20-24 år undersysselsatta.

Vidare var 4 400 arbetslösa ungdomar förtidspensionärer och 3 600 var sjukskrivna. Nästa avsnitt behandlar dessa grupper.

Förtidspension och sjukskrivning av unga

Källa: Egen bearbetning av data från Försäkringskassan och SCB

Tabell 3 Andelen förtidspensionärer i befolkningen 16-19 år respektive 20-24 år.

Tabell 3 visar utvecklingen av andelen förtidspensionärer i de två ungdomsgrupperna sedan 1999.⁸ Det visar sig att

⁸ Med start 1 januari 2003 är lägsta åldern för förtidspension 19 år. Linjen som representerar gruppen 16-19 år representerar endast ungdomar 17-19 år under 2003 eftersom inga nya 16-åringar blev förtidspensionerade under 2003 och alla 16-åringar under 2002 då hunnit fylla 17 år. På samma sätt representerar linjen endast ungdomar 18-19 år under 2004. Under 2005 var det bara 19-åringar

andelen förtidspensionerade ungdomar ökat från ungefär en procent 1999 till närmare två procent av befolkningen i båda grupperna 2005. Sedan 1999 har antalet förtidspensionärer ökat från cirka 5 500 till 9 900 för åldersgruppen 20-24 år. Det motsvarar nästan en fördubbling på sex år. Den 1 januari 2003 skedde en regelförändring som gjorde att endast 19-åringar kunde beviljas förtidspension. 1999 var cirka 3 600 ungdomar 16-19 år förtidspensionärer. 2005 var motsvarande siffra 2 000. Det innebär att om 19-åringar inte var överrepresenterade 1999 så har antalet 19-åringar som förtidspensionerats mer än fördubblats på sex år.

Det ter sig osannolikt att den kraftiga ökning som skett bland förtidspensionerade ungdomar sedan 1999 skulle bero på en kraftigt försämrad hälsa bland Sveriges unga. I uträkningen av ungdomsarbetslösheten i denna rapport antas därför att hela ökningen i andelen förtidspensionärer i

kvar som var förtidspensionerade. Gruppen utgjordes då dels av dem som var 16 år 2002 och dels av dem 19-åringar som förtidspensionerats under 2005.

befolkningen sedan 1999 beror på arbetslösheten. 1 000 respektive 4 400 förtidspensionärer i åldrarna 16-19 år respektive 20-24 år räknas därför in i arbetslösheten.

Försäkringskassans rapport från 2005 "Sjukskriven i onödan?" anger att hela 60 procent av de sjukskrivna i Sverige skulle kunna återgå i arbete ifall de kunde ändra något i sin arbetssituation.⁹ Även om denna siffra syftar på en undersökning från 2002 och kanske inte är representativ för dagens sjukskrivna så ger den en indikator om hur hög den dolda arbetslösheten är bland de sjukskrivna. I den här rapporten antas att resultatet från 2002 års undersökning gäller även idag och att resultatet är detsamma för ungdomar. Därför antas att 60 procent av de 400 sjukskrivna ungdomarna i åldern 16-19 år, det vill säga 240 personer och lika stor andel av de 6 000 i åldern 20-24 år, det vill säga 3 600 ungdomar, egentligen är arbetslösa. Det stämmer för övrigt ganska bra med regeringens mål om en halvering av sjukskrivningarna till år 2008. Tanken bakom

detta mål är rimligtvis inte att flytta dessa personer till en annan bidragsrubrik utan till förvärvsarbete, vilket förutsätter att de i utgångsläget egentligen var dolt arbetslösa.

Slutsatser

I denna rapport har visats att ungdomsarbetslösheten är mycket högre än vad som anges i officiell statistik. SCB anger att arbetslösheten i december 2005 bland ungdomar 16-19 år var 10,1 procent, bland ungdomar 20-24 år 11,3 procent och för hela gruppen 16-24 år var den 10,9 procent av arbetskraften. Efter att justeringar gjorts för grupper av dolt arbetslösa blir den totala arbetslösheten bland ungdomar 16-19 år är 30,4 procent, för ungdomar 20-24 år 26,9 procent och för hela gruppen 16-24 år är den 27,9 procent av arbetskraften i slutet av 2005. Detta innebär att nästan var tredje ungdom i arbetskraften är arbetslös.

⁹ Försäkringskassan analyserar (2005:5) "Sjukskriven i onödan?"

Källor

AMS, Arbetsmarknadsstatistik, december 2005.

Antal pensionstagare med förtidspension/sjukbidrag i december med fördelning efter ålder och omfattning (1999-2002). Tillgänglig [online]:
http://statistik.forsakringskassan.se/portal/page?_pageid=47,39932&_dad=portal&_schema=PORTAL [2006-03-28].

Antal pensionstagare med förtidspension/sjukbidrag i december med fördelning efter ålder och omfattning (2003-2005). Tillgänglig [online]:
http://statistik.forsakringskassan.se/portal/page?_pageid=47,46541&_dad=portal&_schema=PORTAL [2006-03-28].

Edling, Jan (2005), ”Alla behövs - Blott arbetsmarknadspolitik skapar inga nya jobb”.

Försäkringskassan analyserar (2005:5), ”Sjukskriven i onödan?”.

Jakobsson, U., Herin, J. & Rydeman, A. (2006), ” Ge de arbetslösa en chans – 150 000 nya jobb genom halverade arbetsgivaravgifter”.

Karakaya, Esra (2006), ”Fakta om arbetslösheten”, Den Nya Välfärden.

Olofsson, M. (2006), ”Slopa las för unga”, DN Debatt, 3 februari.

SCB, Arbetskraftsundersökningarna (AKU), december 2005.

Svenskt Näringsliv (2006) ”Utanförskap och arbetslöshet - en exkluderande arbetsmarknad?”.